

Yavru Anlatım Tekniği Açısından Murat Gülsoy'un "Kendi Üzerine Kapanan Köle Hakkında" Hikâyesi

Mise en Abyrne Technique in Murat Gülsoy's Short Story Titled "Kendi Üzerine Kapanan Köle Hakkında"

Caner SOLAK
(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Erzurum Teknik Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Erzurum, Türkiye
Department of Turkish Language and
Literature, Faculty of Letters, Erzurum
Technical University, Erzurum, Türkiye
canersolak@hotmail.com

Geliş Tarihi/Received 04.04.2024
Kabul Tarihi/Accepted 28.05.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 12.06.2024

Atıf:
Solak, C. (2024). Yavru Anlatım Tekniği
Açısından Murat Gülsoy'un "Kendi
Üzerine Kapanan Köle. *Edebiyat ve Beşeri
Bilimler Dergisi*, 72, 103-109.

Cite this article:
Solak, C. (2024). Murat Gülsoy's "Kendi
Üzerine Kapanan Köle Hakkında" Story in
Term of Mise en Abyrne Technic. *Journal
of Literature and Humanities*, 72, 103-
109.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial
4.0 International License.

Öz

Bu çalışmada, Murat Gülsoy'un postmodern bir üstkurmaca örneği olan "Kendi Üzerine Kapanan Köle Hakkında" adlı hikâyesinin yavru anlatım tekniğine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bir olgunun, içinde kendisinin küçük bir kopyasını barındırması anlamına gelen "mise en abyme" sanatının edebî eserlerde bir anlatım tekniği olarak kullanımına yavru anlatım tekniği denilmiştir. Bu teknik, hikâye sanatında anlatı içinde bir başka anlatıya yer vermek şeklinde kullanılabilirdiği gibi çeşitli dil kullanımları vasıtasıyla sonsuza uzanan döngülerin ve anlamların meydana getirilmesiyle de uygulanabilir. Görsel sanatlarda iç içe geçen görüntülerin yarattığı döngüyü; bu hikâyede, eseri başlangıç noktasına döndüren ifadeler meydana getirmiştir. Hikâyede bu tekniğin kullanılması vasıtasıyla köle-efendi rolleri arasındaki geçişkenliklerin vurgulandığı tespit edilmiştir.

Tercih edilen bu anlatma yönteminin ayrıca döngüsellik, döngüsellüğün meydana getirdiği sonsuza uzanma ve metnin kendisinin farkında olması şeklinde sonuçları görülmüştür. Mekânın, zamanın ve şahıs adlarının belirtilmediği, sembolik anlatımın ön plana çıktığı bu eserde, köle ve efendi rollerinde olan iki kahramanın sonsuz bir döngü içerisinde birbirlerinin yerine geçmesi hikâyeleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Murat Gülsoy, Kendi Üzerine Kapanan Köle Hakkında, yavru anlatım tekniği, köle-efendi ilişkisi.

Abstract

This study aims to analyze Murat Gülsoy's short story "Kendi Üzerine Kapanan Köle Hakkında", which is an example of postmodern metafiction, according to the Mise en Abyrne technique. The use of the art of "mise en abyme", which means that a phenomenon contains a small copy of itself, as a narrative technique in literary works is called the cub narrative technique. This technique can be used in the art of storytelling to include another narrative within the narrative, or it can be applied by creating endless loops and meanings through various language uses. The cycle created by intertwining images in visual arts is created in this story by expressions that return the work to its starting point. Through the use of this technique in the story, it was determined that the transitions between the roles of slave and master were emphasized.

This preferred method of narration also has consequences such as circularity, extending to infinity caused by circularity and self-awareness of the text. In this work, in which the place, time and person names are not specified and symbolic narration comes to the forefront, the story of two heroes in the roles of slave and master replacing each other in an endless cycle is narrated.

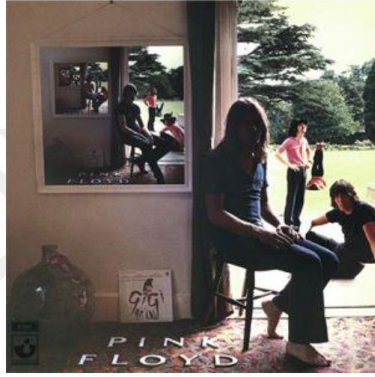
Keywords: Murat Gülsoy, Kendi Üzerine Kapanan Köle Hakkında, Mise en Abyrne, slave and master Relation.

Giriş

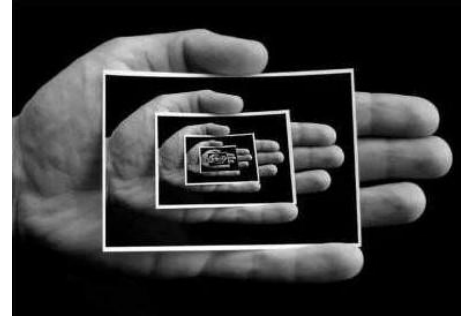
Bir olgunun, içinde kendisinin küçük bir kopyasını barındırması anlamına gelen “mise en abyme” tekniği ilk olarak arma tasarımlarında, tasarımın aynısının armanın içine işlenmesi şeklinde kullanılmıştır. Görsel sanatlarda, çalışmaya derinlik ve sonsuzluk hissi vermek için kullanılan bu tekniğin farklı sanat dallarında da benzer uygulamalarını bulmak mümkündür. Mise en abymeyi kavramsallaştırarak dikkat çeken ilk kişi 1893 tarihli günlüklerinde Andre Gide olur. (Mülayim, 2023, s. 5-8; Snow, 2016 s. 10, 21).

Mise en abyme aslen Fransızca olup içine koymak anlamına gelir (Snow, 2016, s. 8). Terim; erken anlatı, iç anlatı, anlatı içinde anlatı, yavru anlatım, erken anlatım, gömülü hikâye (Fludernik, 2009, s. 156), gömülü bir olgu (Snow, 2016, s. 101), sonsuzluğa düşüş (Yaprak, 2015, s. 117) ve mikro-hikâye (Boyacıoğlu, 2006, s. 128) şeklinde araştırmacılar tarafından farklı şekillerde adlandırılmıştır.

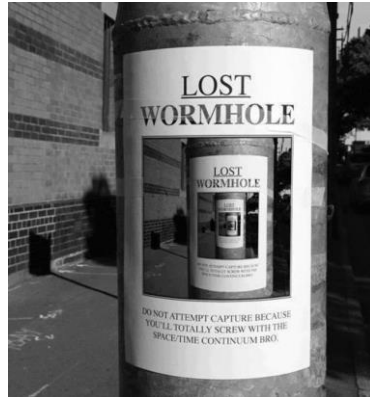
Tekniğin doğasında “x’in içinde x” mantığı olduğu söylenebilir. Fotoğrafın içinde ona çok benzeyen bir fotoğraf, oyunun içinde oyun, sinema filminin içinde film çekilmesi/izlenmesi, romanın içinde roman yazılması/okunması vb. gibi örneklerin çoğaltılması mümkündür (Erkek, 1999; Dilber, 2013, s. 139-438). Makro olgunun içerisine onun minyatürü olan mikro olguyu yerleştirebildiğimiz her yapıda bu tekniği uygulayabiliriz.

Resim 1. Pink Floyd Müzik Grubunun *Ummagumma* (1969) albümünün kapak resmi (Sezer, 2022, s. 53)

Resim 2. (Ömür, 2019: e-kaynak)

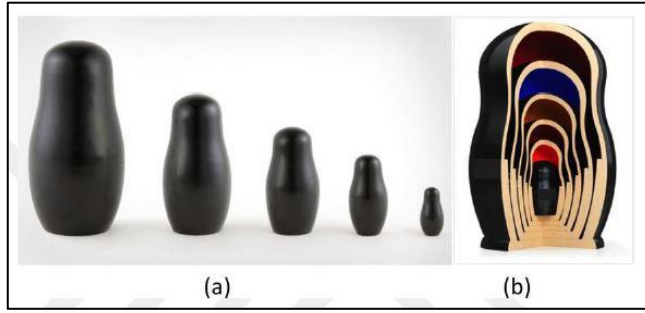

Resim 3. Kayıp Solucan Dileği (Richardson, 2012: e-kaynak)

Resim 4. (Cavalierposts, 2024: e-kaynak)

Görsel sanatlarda görüntünün içerisine aynı görüntüyü yerleştirebilmemiz için bu görüntüyü yansıtacak ya da görüntü kaynağı olacak bir araca ihtiyaç duyulur; bu araç çerçeve görüntünün içerisine konan bir tablo, fotoğraf, ayna ya da televizyon ekranı vb. olabilirken (Resim 1, 2, 3, 4) aynı tekniğin yazınsal metinlerde kullanımında ise çerçeve tür ne ise (roman, hikâye, tiyatro, şiir) içerisine kendisinin biçim ve içerik olarak minyatürü yerleştirilir. Kendi içerisinde kendisinin birebir aynı ancak daha küçük sürümlerini taşıyan matruşka bebekler mise en abymenin başarılı örneklerindedir (Resim 5).

Resim 5. İç içe geçmiş Matruşka bebeklerinin kesit görünümü (Sezer, 2022: 47)

Anlatının içindeki mikro hikâyelerin yapıtın bütünü temsil etmesi ya da bu bütünlüğe gönderme yapması gerekir. Manfred Jahn, asıl anlatının içerisindeki bu mikro anlatılara “yavru anlatım” adını verir. Yavru anlatımı “Bir alt-anlatı kendi matris anlatısının içine iliştiirildiği zaman yaratılan sonsuz döngü.” şeklinde tanımlar (Jahn, 2012, s. 59). Edebî metinlerde oluşan sonsuz döngüye örnek olarak ise Andre Gide’in Kalpazanlar romanından şu örneği verir: “Karanlık ve fırtınalı bir geceydi. Soyguncu şebekesi, yanan ateşin etrafında toplanmıştı. Yemeğini bitirince, birinci haydut şunu söyledi: ‘Size bir hikâye anlatayım. Karanlık ve fırtınalı bir geceydi. Soyguncu şebekesi, yanan ateşin etrafında toplanmıştı. Yemeğini bitirince, birinci haydut şunu söyledi: ‘Size bir hikâye anlatayım. Karanlık ve fırtınalı bir geceydi...’” (Jahn, 2012, s. 60).

Bu yöntem yazılı metinlere uygulandığında yukarıdaki örnekte olduğu gibi ilginç ancak sürekli kendi üzerine kapandığı için de bir türlü ilerle(ye)meyen bir anlatım doğurmaktadır. Bununla birlikte eserin sonunun başlangıcına çıktığı döngüsel eserler daha uzun anlatılarda sıkıcı olmadan kullanılabilir. Romanın içerisinde yazılan romanı yavru roman olarak kabul ettiğimizde, yavru roman asıl anlatının minyatür versiyonu olabileceği gibi asıl anlatıdan bağımsız da olabilir. Asıl anlatıdan bağımsız olduğunda romanın içinde bir başka roman (bulunması, yazılması anlatılması), romana derinlik katma, gerçekliği artırma ya da okuyucuyu yabancılaştırma için kullanılabilir. Mikro anlatı ile makro anlatı arasında eşitlik olduğunda ise erken anlatım tekniği doğar. “Para içinde para, resim içinde resim, nasıl görsel sanatlarda bir derinlik izlenimi uyandırırsa, erken anlatım da yazıda uzaklık, yakınlık, yansıma ve bakış açısının değişimi gibi etkiler yaratır. Armacılık sanatına benzeterek, bir anlatının ya da tiyatro oyununun indirgeme yoluyla, yapıtının tümüne gönderme yapmasına erken anlatım denir.” (Kıran ve Kıran 2007, s. 349). Edebî metnin içerisinde henüz anlatılan sonlanmadan anlatının tamamını tahmin edilebilir kılan her türlü öge bir erken anlatım olur.

Bu teknik, hikâye sanatında anlatı içinde bir başka anlatıya yer vermek şeklinde kullanılabilir gibi çeşitli dil kullanımları vasıtasıyla sonsuza uzanan döngülerin ve anlamların meydana getirilmesiyle de uygulanabilir. Görsel sanatlarda iç içe geçen görüntülerin yarattığı döngüyü; hikâyede, eseri başlangıç noktasına döndüren ifadeler gerçekleştirir.

Bu yazıda Murat Gülsoy’un “Kendi Üzerine Kapanan Köle Hakkında” adlı hikâyesinde görülen yavru anlatım tekniği ve bu tekniğin hikâyedeki köle-efendi izleği üzerindeki etkisi üzerinde durulacaktır. Tercih edilen bu anlatma yönteminin döngüsellik, döngüsellüğün meydana getirdiği sonsuza uzanma ve metnin kendisinin farkında olması şeklinde sonuçları görülmüştür. Mekânın, zamanın ve şahıs adlarının belirtilmediği, sembolik anlatımın ön plana çıktığı bu eserde, köle ve efendi rollerinde olan iki kahramanın sonsuz bir döngü içerisinde birbirlerinin yerine geçmesi hikâyeleştirilmiştir.

Hikâyenin Kendisini Tekrar Etmesi

Kölesinin tembelliklerinden, aptallıklarından ve alık mutluluğundan sıkılan bir köle sahibi, ona okuma yazma öğretmeye karar verir. Zamanla iyi bir öğrenci olan köle, efendisinin kütüphanesindeki tüm kitapları okur. Efendisinin yedek gözlüğünü kullanmaya ve eski giysilerini giymeye başlayan köle, artık sıradan bir ev kölesinden daha nitelikli olduğu için efendisi tarafından önce azat edilir, sonra da asistan olarak işe alınır.¹ Diğer bir ifadeyle “Modern efendi, geleneksel kölesini azat

¹ Azat edilen kölelerin özgür olduklarında bu sefer sözleşme yapılarak aynı işleri yapmaları, yapmak istemeleri ve ellerinden başka iş gelmediği için köleliğe gönüllü olarak devam etmek zorunda olmaları benzer bir şekilde Game of Thrones dizisinin 4. sezon 10. bölümünde de işlenir:

“Eski bir köle- Siz beni özgür bırakmadan önce Sahip Mighdal’a aittim. Çocuklarının öğretmeniydim. Onlara dil ve tarih öğretiyordum. (...) Daenerys Targaryen- Senin için ne yapabilirim?

Eski bir köle- Şimdi sokaklarda yaşıyorum. (...) Sahibimin yanında öğretmendim. Çocuklarının saygı ve sevgisini alıyordum.

Daenerys Targaryen- Benden ne istiyorsun?

Eski bir köle- Majesteleri kendimi yeniden Sahip Mighdal’a satmama izin vermenizi istiyorum.

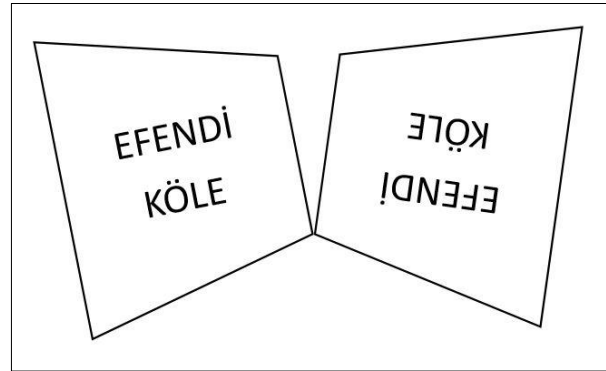
Daenerys Targaryen- Sana bir keçi veya sandalye gibi sahip olan bir adama dönmek mi istiyorsun?

Eski bir köle- Lütfen majesteleri (...)

ederek, modern köle olan asistana dönüştürmeye karar verir.” (Tökel, 2019, s. 77). Hikâyenin buraya kadar ki bölümü hikâyenin birinci kesiti olarak adlandırılabilir. Efendi artık kendi şahsi işlerini (yazılarını, makalelerini, telefon konuşmalarını) tamamen eski kölesine devretmiştir. İşlerini eski kölesi yaptığı için de kendisini “Tüm zamanımı güneşin altında şekerleme yaparak geçirmeye başladım. Özgür ve mutlu bir insan olmuştum.” şeklinde tanımlar (Gülsoy, 2003, s. 30). Ancak bu sefer roller tersine döner (Kılıç, 2019, s. 151-152). Eski köle, işlerinin yoğunluğundan bunalmaktadır. Tembellik ettiğini düşündüğü eski efendisini kendisine yardım etmesi için kırbaçlar. Eski kölesinin bu kadar yoğun çalışmasına acıyan efendi, uysal bir şekilde -bir zamanlar kölesinin kendisine yapığı gibi- ona yardımcı olmaya karar verir. Efendinin eski kölesinin gönüllü olarak kölesi olmayı kabul edişiyile yani köle-efendi rollerinin yer değiştirmesiyle hikâye sonlanmış gözükürken yazar metne yeni anlam katmanları ekleyen, kurgu ile gerçekliğin birbirine karışmasını sağlayan son bir paragraf ekler: “Şimdi ben ağır hareketlerle çay servisi yaparken, o bana bakarak bu okuduğunuz metni yazıyor. Bana acıyor galiba. Aldırmıyorum. Yazdıklarını uzaktan izlemekle yetiniyorum. Yazının çıkışsız bir labirent olduğunu anlaması için daha çok zaman geçmesi gerek.” (Gülsoy, 2003, s. 31). Bu paragrafa kadar okuyucu, hikâyenin anlatıcısının eski efendi (yeni köle) olduğundan emindir. Ancak anlatıcı, okuyucuya seslenerek “bu okuduğunuz metni yazan” eski köle (yeni efendi) der. Hikâye bu şekilde biterken böylelikle tekrar ilk cümleye geri dönmüş oluruz (Tökel, 2019, s. 80).

Metne hem anlam zenginliği hem de köle-efendi ilişkisine dair felsefi bir derinlik katan bu sonsuza uzanan oyunu ‘her efendinin bir kölesi vardır.’ ve ‘her köle, eskiden köle sahibi olan bir efendidir.’ önermeleriyle açıklayabiliriz. Her efendinin eski bir köle, her kölenin eski bir köle sahibi (efendi) olduğu önermesi aynı zamanda iki kişinin birleştiği sonsuz bir döngü meydana getirir. Sonsuz döngüyü diğer bir ifadeyle “bitimsiz derinlik” şeklinde de tanımlayabiliriz. “Mise en abyme’i açıklamak için basamaklı ayna metaforunu öneren Magny, bu teknikle algılanan derinliği ayna yansımalarının bitimsiz derinliği ile ilişkilendirmektedir.” (Sağlam Can, 2022, s. 728).

Rollerin tersine çevrildiği metnin ikinci kesitinin, hikâyeye yerleştirilen sembolik bir ayna olduğu söylenebilir. İkinci kesitte kahramanların rolleri tersine çevrilir ve birebir aynı olaylar yaşanır. Bu durumda hikâyenin ikinci kesiti ilk kesitin aynadaki ters simetrisidir (Şekil 1).

Şekil 1. Hikâyenin 1. ve 2. Kesitleri

Metnin iki parçası birbirlerini tersten yansıtırlar. Bu da “dipsiz bir uçurum gibi” sonsuza uzanan bir anlam meydana getirir. “Dipsiz bir uçurumun içine düşmek anlamına gelen mise-en-abyme, bir imajın kendi içinde çoğaltılmış hâline denir.” (Gray’den aktaran Yaman, 2017, s. 23). Sonsuza uzanan bu anlam ise köle ile efendi arasındaki döngüsel ilişkidir. Mise en abyme tekniği de “olay örgüsünü alt olay örgüsüne bağlama şeklinde” bu noktada ortaya çıkmış olur (Depçi, 2022, s. 4). Bu durumu hikâyenin kendisini tekrar etmesi / yinelemesi şeklinde düşünebiliriz. Kubilay Aktulum’a göre “Anlatı içinde bir başka anlatı sokulurken, ilk anlatı, içerisine sokulduğu anlatıyı yansıtır. Anlatılan birinci öyküye koşut olarak metinde yer verilen ikinci metin ilk öyküyü yineler.” (Aktulum, 2011: 440). Bununla birlikte Aktulum, anlatı içinde anlatı yönteminin metinlerarasılık çerçevesinde değerlendirilebilmesi için göndermede bulunulan somut bir dış yapıtın olması gerektiğini belirtir. (Aktulum, 2000, s. 163).

Metnin Kendisinin Farkında Olması

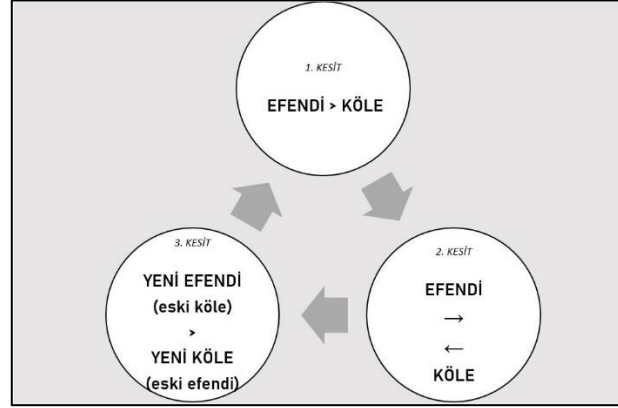
Hikâye “Bir kölem vardı.” cümlesiyle başlar ve bir efendiyle kölesinin nasıl yer değiştirdiklerini anlatır. Ancak hikâyenin ilk cümlesini kuran efendi, hikâyenin sonundaki bilgi dâhilinde aslında eski bir köledir. Şeref Akyıldız’a göre, “Bir zamanlar

Daenerys Targaryen- Bu şehri insanlara özgürlük getirmek için aldım. Ama özgürlük kendi seçimlerinizi yapmanız anlamına gelir. Eski sahibinle bir anlaşma yapmana izin vereceğim. Bir yıldan uzun süreyi kapsayamaz.

Eski bir köle-Teşekkür ederim majesteleri. Teşekkür ederim.

Barristan Selmy- Sahipler bu durumdan faydalanacak. Onlara hizmet edenler sadece ismen köle olmayacak.”

efendisi olan adamın hikâyesini anlatan Köle, bir noktadan sonra, içe katlanan hikâye gereği yeniden aynı dönüşüme maruz kalacak ve roller yeniden değişecektir.” (Akyıldız, 2015, s. 180). Postmodern bir üstkurmaca örneği olan bu anlatının metinde de vurgulandığı üzere edebiyat yoluyla meydana getirilmiş çıkışsız bir labirent / döngü olduğunu söyleyebiliriz. Hikâyenin sonunda yer alan “Şimdi ben ağır hareketlerle çay servisi yaparken, o bana bakarak bu okuduğunuz metni yazıyor.” ifadeleri metnin ve anlatıcının yazıldığını ve okunduğunun farkında olduklarını gösteren postmodern bir unsurdur (Gülsoy, 2003, s. 31).

Şekil 2. Köle ve Efendi Arasındaki Sonsuz Döngü

Hikâyenin 1. kesitinde “Bir kölem vardı.” diyerek söze başlayan efendi konumundaki anlatıcı, hikâyenin 2. kesitine geldiğimizde kölesiyle yer değiştirecek, üçüncü kesitte ise dönüşüm tamamen gerçekleşecektir (Şekil 2). Ancak hikâyenin, şuan okuduğunuz metin eski köle yani yeni efendi tarafından yazılmakta şeklinde bitmesi hikâyenin, anlatıcının, kahramanların ve yazarın kendi üzerlerine kapanmalarını / katlanmalarına sebep olur diyebiliriz. Mise en abyme tekniğinin meydana getirdiği sonsuza uzanan döngünün sonuçlarından biri de bu olur. “Romanın şöyle kendi içinde tekrarlandığı olur: Ya bu tekrarlama, hikâyenin kendi üzerine katlanması, ya da nesnelere dünyasının aynada yansımaları ile olur.” (Janvier’de aktaran Boyacıoğlu, 2006, s. 128). Mise en abyme tekniği ile ilişkilendirilen, kurgusal eser içerisinde kurgusal eser yazılması, hatta metnin kendisinin yazılması durumu bu hikâye içinde geçerlidir. “Yeni Romancılar, Gide’den roman yazmakta olan ve kendisinin yazdığını seyreden romancı-kahraman tipini almışlardır. Roman içinde yazılmakta olan romanın gelişiminin yansıdığı iç aynalar zevkini Gide’den almışlardır. Onlar, örgüsü gözümüzün önünde olduğu ve çözüldüğü bir yazının macerasını ondan almışlardır” (François Calin’den aktaran Boyacıoğlu, 2006, s. 37-38). Anlatıcının hikayeyi kaleme alan yeni efendi (eski köle) için söylediği “Yazının çıkışsız bir labirent olduğunu anlaması için daha çok zaman geçmesi gerek.” ifadelerini ise yazarın kurgu sanatı hakkındaki fikirlerini açıklaması olarak düşünebiliriz (Gülsoy, 2003, s. 31). Esengül Sağlam Can, edebi eserlerin son bölümlerinin yazarların edebiyat üzerine düşüncelerini açıklamak için kullanabildiklerini belirtir. “Yazarların ön sözler, başlangıçlar ve son sözlerin yanında dil ve yazma konuları hakkındaki fikirlerini okurla paylaştıkları bir başka alan da romanların son bölümleridir. Yazı yazan roman kişisi ya da anlatıcı-yazar tarafından aktarılan bu fikirler hem kurgu içerisinde yazmanın önemini göstermesi hem de yazarın konu hakkındaki düşüncelerini yansıtmaları bakımından dikkate değerdir.” (Sağlam Can, 2022, s. 451). Bu hikâyede de okunmakta olan hikâyenin yazım aşamasını ve yazarın kurgu sanatı hakkındaki fikirlerinin hikâyenin son bölümünde işlendiğini görürüz.

Tekniğin Hikâyedeki Köle-Efendi İzleği Üzerindeki Etkisi

Hikâyede yavru anlatım tekniği aracılığı ile hikâyenin başlığıyla da koşut olarak metnin sürekli kendi üzerine kapanması Hegel’in köle ve efendinin birbirine bağımlılığına dair fikirleriyle birlikte düşünülebilir. Hegel’e göre özbilinç, tanınan bir şey olarak vardır. Kişinin özbilincini bilebilmesi için bir başka özbilince ihtiyacı vardır. Ancak kişi karşısındaki özbilinci kendi kendisini görebilmek için kullandığı bir ayna haline getirdiğinde onun özbilincini tanımaktan uzaklaşacaktır. “Çünkü başkasına öz olarak bakmamakta, tersine başkasında kendi kendisini görmektedir.” (Hegel, 1986, s. 124-125). Hikâyenin başlangıcında efendi, kendisini çalışan ve sorumluluk sahibi biri gibi tanımlarken kölesini olumsuz sıfatlarla anar. Efendi için köle, silik biridir. Efendi, yalnızca köle konumuna dönüştüğünde kölenin zihninden aslında neler geçmekte olduğunu öğrenebilir.

Hegel’e göre efendi ve köle, iki karşıt bilinç olarak var olurlar. Efendi, yalnızca kendisi için var olan bir bağımsız bilinç iken köle bir başkası için var olan ve yaşayan bağımlı bir bilinçtir (Hegel, 1986, s. 128). Bununla birlikte efendi, kendi özbilincini tanıyabilmek için köleye bağımlıdır. Daha basit bir ifadeyle efendi olabilmenin ön koşulu, bir başkasının kendisinin köle onun da efendisi olduğunu zorla ya da gönüllü olarak kabul etmesine bağlıdır. Birisinin efendisi olmak demek ise ondan istediğince

yararlanmaktadır, diyebiliriz.

Duruma kölenin penceresinden bakıldığında ise efendiden korkma, hizmet ve boyun eğme kavramlarıyla karşılaşılır (Hegel, 1986, s. 132). Efendiden korkmayı, kölenin efendi ile özgürlüğü için girişeceği ölesiye savaşın kendi biyolojik varlığını ortadan kaldıracı olarak tanımlamak mümkündür (Bumin, 2013, s. 31). Hikâyede de bu fikrin desteklendiğini görülür. Köleler 'kırbaç' gibi türlü sebeplerden ötürü efendilerin hâkimiyetlerine sessizce boyun eğmektedirler. Ancak "Hegel'e göre kölelik ve efendilik mutlak roller değildir. Her şeyden önce, özbilincin bu iki taslak biçimindeki figüründen birini benimsemek varoluşsal bir seçim işidir" (Bumin, 2013, s. 46). Köle ve efendi rollerinin mutlak olmadığı, yapılan işe göre tanımlandığı ve bu rollerin bilinçli veyahut bilinçsiz bir şekilde sahiplenildiği, hikâyede vurgulanan konulardan biridir.

Hikâyede köle olmak; doğayı, doğayı aşamamayı ve zamansızlığı temsil ederken; efendi olmak doğayı aşmayı, medeniyeti ve zaman kavramını temsil eder. Hikâyenin başında efendi, kölesine "Bense onun için dış dünyayı bulduğumuz yerin uzağında tutmaya çabalayan bir muhafız gibi bütün gün gerilim içinde yaşıyordum." diyerek kızar.² Hikâyenin sonunda roller değiştiğinde, eski efendi yeni köle olduğunda bu sefer "Dünyanın gelip geçici işlerini bu kadar ciddiye almak, kendini hırpalamak ne fena şeymiş meğer. İnsan bambaşka birine dönüşebiliyor. Ona baktığımda artık bir insanı değil insanların yaratmış olduğu o sıkıcı kurumsallığın bir robotunu görüyordum." diyecektir (Gülsoy, 2003, s. 30-31). Hikâyede aynı kişiler karşımıza önce efendi - köle, sonra yeni efendi (eski köle) - yeni köle (eski efendi) rolleriyle karşımıza çıkarlar. Ancak kahramanların daha önce köle ya da efendi olmayı deneyimlemiş olmalarına karşın yeni rollerini hemen sahiplendikleri ve tutumlarında radikal bir değişikliğe gitmedikleri görülür. Bu sebeple hikâyenin ilk kesiti ile ikinci kesiti köle-efendi ilişkisi açısından birbirlerinin "tez karşıtı (antithétique)" erken anlatısı değil, onaylayıcı, "açınlayıcı (révélatrice)" erken anlatısı olurlar (Boyacıoğlu, 2006, s. 179).

Sonuç

Yazar, köle ve efendi sıfatlarının kesin olmadığını, aralarındaki sınırın muğlaklığını ve geçişkenliğini hikâye kurgusu içerisinde yapı ve temanın birbirini çok iyi desteklediği bir biçimde işlemeyi başarmıştır. Metin rahatlıkla eşit iki parçaya bölünebilmektedir. İlk kesit bir efendinin kölesi hakkında ki düşüncelerini ikinci kesit ise efendinin kölesiyle yer değiştirmesini anlatır. Hikâyenin son sözleri ise okuyucuyu yeniden hikâyenin başlangıcına yönlendirmektedir. Anlatının kendisine referansı olarak kabul edilebilecek bu ifadeler aynı zamanda sonsuza uzanan bir döngü meydana getirmektedir. Bu sonsuza uzanan döngü insanlığın köle ve efendi olmak dışında bir imkânı olmadığı fikrini aşılması bakımından metni -Hegel'in fikirlerine³ paralel olarak- karamsar bir insanlık tarihi okumasına dönüştürmüştür. Hikâyeye göre köleler ve efendiler, çıkışsız bir labirentte birbirlerine dönüşerek sonsuza değin sürecek bir mücadele içinde yaşayıp gideceklerdir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Aktulum, K. (2000). Metinlerarası İlişkiler. Öteki Yayınları.

Aktulum, K. (2011). Metinlerarasılık / Göstergelerarasılık. Kanguru Yayınları.

Akyıldız, Ş. (2015). Murat Gülsoy'un Eserlerinde Postmodernist Ögeler [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]

Boyacıoğlu, F. (2006). Andre Gide'de Erken Anlatı (Mise En Abyme) Tekniği. Şahin Kitabevi.

Bumin, T. (1988). Hegel'de Köle-Efendi Diyalektiği Üzerine Notlar. Defter, (Ekim-Kasım 6).

² Köleleri sorumluluk sahibi olmamalarından ötürü rahat olmakla suçlamak Rome dizisi 1. sezon 5. bölümünde de benzer şekilde şu sahnede işlenmiştir: Büyük bir baskı altında olan ve Jül Sezar'la zorlu bir savaşa girmek zorunda kalan Pompeius kendisine haber getiren kölesine dönerek: "Bir köle olmak ne kadar mutluluk verici. İradesi olmamak. Karar vermemek. Odun parçası. Ne kadar huzurlu olmalı." diyecektir.

³ "İnsan olmak, insan olduğunun bilincine sahip olmak, özbilinçli olmak demektir. Ama insan, tam olarak insan olmadan ve öyle olduğunun bilincine sahip olmadan önce (ya da, daha doğrusu bu sürecin başlangıcında), zorunlu olarak, ya köle ya da efendidir. O bir özbilince sahip olmadan önce ya bir köle ya da bir efendi olduğunun bilincini taşır." (Bumin, 1988, s. 32).

- Bumin, T. (2013). Hegel - Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi-. YKY.
- Cavalierposts, (2024). <https://cavalierposts.files.wordpress.com/2014/07/mise-en-abyme.jpg>. Erişim tarihi: 07.03.2024
- Depçi, A. (2022). Transtextuality and Mise En Abyme in Murakami Haruki's Killing Commendatore. Pamukkale University Journal of Social Sciences. 53, 1-15.
- Dilber, K. C. (2013). Türk Romanında Roman Sanatının Ele Alınışı. [Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Eagleton, T. (2007). Edebiyat Kuramı. çev. Birkan, T., Ayrıntı Yayınları.
- Erkek, H. (1999). Oyun İçinde Oyun. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Fludernik, M. (2009). An Introduction to Narratology. Routledge.
- Gülsoy, M. (2003). Kendi Üzerine Kapanan Köle Hakkında. Kitap-lık. 65, 30-31.
- Hegel, G. W. F. (1986). Tinin Görüngübilimi. çev. Yardımlı, A., İdea Yayınları.
- <https://ronaldbrichardson.com/metafiction/the-mirror-in-the-text-part-ii-mise-en-abyme/>. Erişim tarihi: 07.03.2024.
- <https://www.mehmetomur.net/blog/2019/05/16/barbara-navi-ve-mise-en-abime/>. Erişim tarihi: 07.03.2024.
- Jahn, M. (2012). Anlatıbilim. çev. Dervişcemaloğlu B., Dergâh Yayınları.
- Kılıç, Z. (2019), Murat Gülsoy Öykülerinin Postmodernizm Açısından İncelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Kıran A. & Kıran Z. (2007). Yazınsal Okuma Süreçleri. Seçkin Yayınları.
- Ömür, M. (2019). "Barbara Navi ve Mise en Abime",
- Richardson, R. B. (2012). "Into the Abyss: The Mise en Abyme, the Art Work Within the Art Work",
- Sağlam Can, E. (2022). Türk Romanında Başlangıçlar ve Sonlar [Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Sağlam Can, E.; Arslan, N. (2022). A'mâk-ı Hayâl romanında Mise En Abyme. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (31), 722-734.
- Sezer, M. Y. (2022). Mise en Abyme Olgusu ve Fotoğraf Sanatı [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü]
- Snow, M. (2016). Into the Abyss: A Study of the mise en abyme [Yayımlanmamış Doktora Tezi, London Metropolitan University]
- Tökel, E. B. (2019). Murat Gülsoy'un Tanrı Beni Görüyor Mu? Adlı Eserinin Postmodernizm ve Deneysel Edebiyat Bağlamında İncelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Yaman, S. (2017). 1990 Sonrası Hollywood Korku Sinemasında Mise-En-Abyme [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]
- Yaprak, T. (2015). Kara Kitap: Roman İçinde Roman İçinde Roman. Kesit Akademi Dergisi, (1), 117-137.